

HAYOT DAVOMIDA TA'LIM OLIH: YANGI PARADIGMALAR VA KUTILADIGAN NATIJALAR

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776

R.X.Jiyanqulova

*Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universitetining O'zbekiston-Finlandiya
pedagogika instituti Umumtexnika fanlari va texnologiyalar kafedra mudiri(PhD)*

YANGI O'ZBEKISTONDA TEXNOLOGIYA FANI TA'LIM, FAN VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASINI HARAKATLANTIRUVCHI KUCHIDIR

Annotatsiya: mazkur maqolada yangi O'zbekistonda ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar va uni amalga oshirishga to'siq bo'layotgan omillar, texnologiya ta'limining inson hayotida tutgan o'rni, texnologiya ta'limidagi muammolar va yechimlar haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim tizimi, mehnat bozori, kadrlar tayyorlash, o'qituvchi faoliyati, kasbiy nufuz, tub islohotlar, texnologiya ta'limi, texnologiya ta'limi o'qituvchi- kadrlarni tayyorlash sifati, muammolar, salbiy ta'sir etuvchi omillar, yechimlar.

Yangi O'zbekistonda ta'lim tizimini tubdan isloh qilish, xalqaro standartlarga integratsiyalash, mehnat bozoriga mos kadrlar tayyorlash hamda "Uchinchi Renessans" g'oyasini ro'yobga chiqaradigan yosh avlodni voyaga etkazish maqsadida qator islohotlar amalga oshirilmoqda[1].

Bu islohotlarni amalga oshirish ko'p jihatdan o'qituvchi faoliyati, uning kasbiy nufuzini oshirish bilan bog'liqdir. O'quvchilarning ma'naviy dunyosini boyitish, borliqni idrok etishi takrorlanmasligi va uning uyg'unligini anglash, hayotiy tasavvurlarini amaliy faoliyatida ifodalash orqali tafakkurini o'stirish va ijodkorlikni rivojlantirish, innovatsiyon g'oyalarni yaratish, hayotga tadbiiq etishga o'rgatish texnologik fanlar orqali amalga oshiriladi.

Mamlakatimiz ta'lim tizimi rivojiga va uning jahon standartlari darajasiga chiqishiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi omillar ham yo'q emas.

Mehnat faoliyati insonning butun ongli hayotini qamrab oladi, hayotiy maqsadlarni, jamiyatdagi mavqeini va o'zini anglash darajasini belgilaydi [5].

Shunday ekan, "Texnologiya" ta'limi yo'nalishi texnologiya ta'limiga shaxsni rivojlantirish jarayonining muhim mazmunli tomoni sifatida qaraydi. Bu kasb tanlash harakati bilan cheklanmaydi, bunday tanlov jamiyatning kelajakdagi a'zosi hayotiy rejalarining faqat bitta jihati bo'lib, unda g'oyaviy va axloqiy motivlar o'z ifodasini topadi.

Mehnat tarbiyasiga yondashuvlar ko'p qirrali bo'lishi mumkin. Buni dunyoning turli mamlakatlarida texnologik ta'limning **maqsadlari** qanday ifodalanganligini tahlilda keltirib o'tamiz.

No	Davlatlarning nomi	Texnologik ta'limning asosiy maqsadlari
1.	AQSh	Maktab o'quvchilarida yuqori darajada rivojlangan texnologik jamiyatda yashash, ishlash. O'zaro munosabatda bo'lish, texnologik savodxon bo'lish uchun zarur ko'nikmalarni shakllantirish bilan bir qatorda iqtisodiy ta'limga ham katta e'tibor qaratilgan
2.	Yaponiya	Mehnat yoki kasb-hunar ta'limi uchun qo'shimcha soatlarni joriy qilmaydi, balki mustahkam umumiy ta'lim, yuqori darajada ta'lim, yuqori darajadagi ta'lim, shaxsiy rivojlanish va erta bolalikdan mehnat odatini rivojlantirishga urg'u beradi.
3.	Buyuk Britaniya	texnologik tayyorgarlik va butun o'quv jarayonini mehnat dunyosi bilan bog'lash 5 yoshdan 16 yoshgacha o'rganiladigan "Texnologiya" fani orqali amalga oshiriladi.
4.	Finlandiya	o'quvchilarga hunarmandchilik jarayonida rahbarlik qilish va yordam berishdir. Texnologiya - bu turli xil materiallardan foydalaniladigan fan bo'lib, vazifalar hunarmandchilik, dizayn, texnologik yondashuv tamoyillari bilan belgilanadi. Ushbu faoliyat shuningdek, yakuniy mahsulotni alohida yoki jamoada loyihalash va ishlab chiqarishni hamda jarayonni baholashni o'z ichiga oladi. Hunarmandchilik tadqiqot, ixtiro va eksperimental faoliyatga tegishli bo'lib, unda turli xil vizual, moddiy va texnik yechimlarga ijodiy yondashuv ishlab chiqiladi.
5.	Rossiya	"Texnologiya" fan sohasi ta'limning o'zgaruvchanligini nazarda tutadi, bu birgalikda maktab o'quvchilarining sinfda ishlashlari uchun keng ko'lamli (turli) imkoniyatlarni ta'minlaydi, bu pirovardida shaxs va jamiyat rivojlanishining ijobiy shartidir
6.	O'zbekiston	o'quvchilarni aqliy va jismoniy mehnat turlari, jarayonlari hamda kasblar bilan tanishtirish, ularda

		dastlabki mehnat ko'nikmalari va malakalarini, mehnatga qiziqish va mehnatsevarlikni shakllantirish, ularni mehnat va kasblarni qadrlashga, ularning ahamiyatini tushunishga o'rgatish, ongli ravishda kasb tanlashga tayyorlash orqali kasbgacha tayyorgarliklarini amalga oshirish hamda jamiyat va shaxs farovonligi yo'lida mehnat faoliyatiga qo'shilishlariga imkon beruvchi shaxsiy sifat va tafakkurlarini rivojlantirishdan iborat.
7.	Germaniya	Texnikaga aylantirilgan mehnat ta'limi quyidagi yo'riqnomalarga asoslanadi: kasbga yo'naltirish – umumiy ta'limning vazifasi: hunarmandchilikni texnik dizayn bilan almashtirish

Ko'rib o'tganimizdek, texnologik ta'limning maqsadlari turlicha bo'lib, ular bir-biridan farq qiladi.

Shunday ekan, sog'lom va har tomohlama barkamol avlodni tarbiyalashda kadrlar salohiyati har tomonlama yetuk bilim va saviyaga, pedagogik tayyorgarlikka, pedagogik texnologiyalardan foydalanish malakalariga hamda ustaxona va o'quv laboratoriyalari jihozlari, o'quvchilarning imkoniyatlariga bog'liq.

Oliy ta'lim muassalarida texnologiya ta'limi o'qituvchi- kadrlarni tayyorlash sifati bugungi kun talabiga va jahon andozalariga mos kelmasligi, texnologiya fanining uzviyligini tubdan qayta ko'rib chiqish va zamon talablariga mos ravishda yangilashda texnologiya fannini rivojlantirishdagi ko'p yillik muammolar o'z yechimini kutib turibdi.

Darhaqiqat, umumta'lim maktablari texnologiya fanining ishlab chiqilgan yangi dasturiga kiritilgan mavzularni birma-bir tahlil qilib chiqsak, jahon andozalariga mos mavzular tanlanganligini, uzviylik va uzluksizlik ta'minlanganligini ko'rishimiz mumkin.

Texnologiya fani o'quvchilarining texnik ijodkorligini, qobiliyatlarini, taffakkurini rivojlantirish, dars jarayonida turli xossalarga ega bo'lgan materiallarga texnologik ishlov berish usullarini o'rgatish orqali kasb-hunarga yo'naltirish, hunarmandchilik asoslari, mahsulot ishlab chiqarish va ro'zg'orshunoslik asoslari, elektronika va elektrotexnika ishlari, mahsulot tayyorlash texnologiyasi, kasb-hunarga yo'llash bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalarini hayotda qo'llay olish layoqatini shakllantirish, texnik ijodkorlik va kreativ ko'nikmalarni rivojlantirishni ko'zda tutgan [2].

Ammo texnologiya fanining ilmiy-metodik va moddiy-texnik ta'minoti, zamonaviy axborot texnologiyalari va ishlab chiqarish vositalari bilan ta'minlanmaganligi, yuqori sinflarda texnologiya fanidan kasb-hunarlarga yo'naltirish ishlari texnologiya fanini zamonaviy ishlab chiqarish sohalari elektronika, robototexnika, mexatronika va avtomatika kabi dasturiy ta'minotlar bilan ta'minlanmaganligi o'quvchilarni mustaqil hayotda bilimlarini qo'llash kabi

texnologik savodxonlikni tanqidiy fikrlash va ijodkorlik kompetensiyalarini shakllantirish uchun salbiy ta'sir ko'rsatadi.

“Texnologiya ta'limini O'zbekiston Respublikasining 2035-yilgacha rivojlanish Strategiyasining konsepsiyasi, 2025-yilgacha O'zbekiston sanoatining rivojlanishi konsepsiyasi, fan taraqqiyoti va texnik-texnologiyalarning rivojlanishi, bozor munosabatlari va inson kapitaliga qo'yilayotgan yangi talablar asosida modernizatsiyalash lozim” [4].

Texnologiya fanini rivojlantirish uchun yangicha yondoshuvlar: ta'limning barcha bosqichlarida texnologiya fanini o'qitish tizimini yaratish, ilmiy metodik ta'minotni rivojlantirish, texnologiya ta'limi jarayonida raqamli texnologiyalar va zamonaviy usullarni joriy etish orqali innovatsion platforma shakllantirish, umumiy o'rta ta'lim fanlari bilan ishlab chiqarish integratsiyasini va o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish ishlarini tashkil etish orqali amalga oshirish, texnologiya fanining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, ya'ni zamonaviy texnika va texnologiyalar bilan ta'minlash, ustaxonalarda tayyorlanishi ko'zda tutilgan mahsulotlarning xom ashyosini davlat byudjetidan yoki ta'lim muassasasi byudjetdan tashqari mablag'lar hisobidan ta'minlab berilishini yo'lga qo'yish, ishlab chiqarish korxonalarini bilan hamkorlikni tashkil qilishni talab etadi.

Texnologiya ta'limining bugungi kundagi ilmiy-metodik va moddiy-texnik bazalaridan kelib chiqib aytadigan bo'lsak, belgilangan texnologik ta'lim maqsadi va vazifalarini faqat bir tomonlama bajarish imkoniyati mavjud xolos.

Texnologiya ta'limi bo'yicha kadrlarni tayyorlashda yuqoridagi talablar to'liq amalga oshirilsa, mehnat bozorida zarur bo'ladigan kompetensiyalar, texnologik, ijodkorlik, tanqidiy va kreativ fikrlaydigan, o'z intellektual qobiliyatlarini namoyon eta oladigan, mustaqil qaror qabul qila oladigan ma'naviy barkamol kadrlar bo'lib shakllanadilar.

Kadrlar tayyorlashda sifat ko'rsatkichlarni oshirish, texnologiya fanining nufuzini oshirish, o'quvchilar o'rtasida ijodkorlik muhitini shakllantirish, iqtidorli o'quvchi-yoshlarni aniqlash, respublika miqyosidagi tanlovlarda ishtirokini ta'minlash, oliy o'quv yurtiga to'g'ridan-to'g'ri yo'llamna berish, intellektual yetuk o'quvchilarni tayyorlash tizimini shakllantirish orqali amalga oshiriladi.

Adabiyotlar ro'yxati.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “ 2022-2026 yillarda xalq ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risida”gi farmoni. -T.; 2022, 11.05.
2. Umumiy o'rta ta'limning milliy o'quv dasturi. Texnologiya.O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. Respublika ta'lim markazi.2020 y.
3. X.Muxamedova.Texnologiya fanining uzviylik va uzluksizligini ta'minlash va takomillashtirish. Academic Research in educational sciences .2021. 897-900p.
4. Tohirov O'.O. Shamsiyeva Z.S. Texnologiya ta'limini modernizatsiyalashning nazariy-metodologik masalalari.Xalqaro onlayn ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. Toshkent, 2020, 15-21 b.